

ТЕМА 5

ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Підприємці – це люди, що поєднують в собі окремі підприємницькі типи, які одночасно є розбійниками і спритними калькуляторами, феодалами і спекулянтами.
(В. Зомбарт)

1. Поняття підприємництва. Умови, необхідні для цивілізованого розвитку підприємництва в Україні.
2. Фірма в ринковій економіці. Види фірм.
3. Витрати і прибуток фірми. Умова максимізації прибутку.
4. Менеджмент та маркетинг як засоби ефективного господарювання в ринковій економіці.

Основна література

1. Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., Медведєв В.С. Політична економія. – К., 2000. – (Тема 11, 12 – с. 257-298).
2. Воробйов Є.М. та ін. Економічна теорія: Посібник вищої школи / Під заг. ред. Є.М.Воробйова. – Харків; Київ, 2001. – (Глава 16-19 – с. 307-404).
3. Економічна теорія: Підручник / За ред. В.М.Тарасевича. – К., 2006. – (Глава 7 – с. 141-166).
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К., 2003. – (Глава 10, 11 – с. 230-273).
5. Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. посібник. – К., 2005. – (Розділ 8, 10 – с. 110-128, 142-152).
6. Мочерний С.В., Устенко О.А., Чоботар С.І. Основи підприємницької діяльності: Підручник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – (Розділ I – с. 7-9, розділ II – с. 104-161, Розділ III – с. 212-223).
7. Палехова В.А. Політична економія. – Миколаїв, 2001. – (розділ III, тема 8 – с. 66-70).
8. Політекономія / За ред. Ю.В.Ніколенка. – Київ, 2003. – (Глава 9 – с. 195-217).

Додаткова література

1. Базелер У., Сабов З., Хайнрих Й., Кох В. Основы экономической теории: принципы, проблемы, политика. Германский опыт и российский путь. – СПб., 2000. (Глава 7, 8 – с. 189-227).
2. Камаев В.Д. и колл. авт. Экономическая теория: Учебник. – М., 1998. – (Раздел II – с. 135-154, 225-256).
3. Курс экономической теории / Под ред. М.Н.Чепурина, Е.А.Киселевой. – Киров, 2002. –(Глава 8, 9, 10 (§1-3, 5), глава 14 – с. 188-243, 309-315).
4. Теоретическая экономика. Политэкономия: Учебник для вузов / Под ред. Г.П.Журавлевой и Н.Н.Мильчаковой. – М., 1997. – (Глава 12 – с. 185-202).
5. Хейне П. Экономический образ мышления. – М., 1997. – (Глава 5 – с. 135-159).
6. Экономика. Учебник / Под ред. А.И.Архипова, А.Н.Нестеренко, А.К.Большакова. – М., 1999. – (Глава 3 – с. 74-90, глава 6 – с. 172-179, глава 7 – с. 180-195).
7. Экономическая теория (политэкономия): Учебник / Под общей ред. акад. В.И. Видяпина, акад. Г.П. Журавлевой. – М., 1999. – (Глава 10, 12, 13, 15 – с. 149-167, 180-203, 219-226).

Основні категорії

Підприємництво, бізнес, комерція, диверсифікація, малий бізнес, особисте володіння, товариство, акціонерне товариство (корпорація), акція, закрите, відкрите акціонерне товариство, франчайзинг, лізинг, витрати: явні, неявні, бухгалтерські, економічні, постійні, змінні, граничні, менеджмент, маркетинг.

Контрольні завдання

1. Як Ви вважаєте, чи тотожні поняття “власник” і “підприємець”?
2. Чи залежать здібності до підприємництва від а) освіти; б) національності; в) клімату, умов життя людини; г) спадковості; д) соціально-економічного устрою держави?
3. Підприємництво пов’язане з ризиком. Як Ви думаєте, із чим конкретно пов’язаний цей ризик: а) втратою грошей; б) втратою репутації; в) втратою життя; г) невизначеністю як іманентною рисою ринкового господарства? Який з цих пунктів має найбільше значення особисто для Вас, якщо Ви схильні до підприємництва?

4. Як відомо, для розвитку підприємництва необхідна певна сукупність економічних, політичних, юридичних та соціально-психологічних умов. В Україні більшість із цих умов вже є задоволеною. На Ваш погляд, чи відповідають темпи розвитку підприємництва в Україні темпам, характерним для країн з розвинутою економікою? Що стримує розвиток підприємництва в Україні?
5. Розкрийте зміст поняття “фірма”. Яку соціальну роль відіграє підприємницька фірма у суспільстві?
6. “Бути маленьким – чудово”, – кажуть в Англії дрібні підприємці. Як Ви думаєте, що вони мають на увазі?
7. Транснаціональні корпорації (ТНК), які є надвеликими підприємствами, займають домінуюче положення у світовій економіці. В Україні ТНК поки відсутні, основна увага приділяється малим підприємствам. Чи не суперечить це світовим тенденціям економічного розвитку? Яка Ваша думка щодо цього?⁴
8. Наприкінці року бухгалтер каже Вам, що Ваш прибуток – 50 тис. дол. Керуючи власною фірмою, Ви втрачаєте зарплату в 30 тис. дол., яку отримали б, якби працювали в іншому місці. У вас також 100 тис. дол. власних коштів були вкладені у бізнес. Якщо Ви втрачаєте 15% цих коштів, підрахуйте економічний прибуток. Чи залишитесь Ви в цьому бізнесі наступного року?
9. З наведених витрат виберіть постійні та змінні: а) на утримання управлінського апарату заводу; б) на страхування підприємства; в) на електроенергію; г) на заробітну плату виробничому персоналу; д) на сировину; е) на охорону підприємства; є) на напівфабрикати; ж) амортизаційні відрахування.
10. Виробник не може вплинути на ціну своєї продукції. Ринкова ціна дорівнює 10 дол. Збільшення випуску на 1 виріб викличе зростання сукупних витрат виробника на 6 дол. Що Ви можете йому порадити (збільшити випуск, зменшити, лишити незмінним)? За яких умов фірма залишається діяти на ринку, навіть якщо не зможе отримувати від цього прибуток?
11. Витрати виробництва в основному пов’язують із виготовленням продукції. Чи існують такі витрати

⁴ Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2005. – С. 128.

виробництва, які оплачуються навіть тоді, коли продукція не виробляється?

12. На підприємстві прибуток виступає одним з визначальних індикаторів його господарської діяльності. Припустимо, що за 2005 рік підприємство “Робінзон Крузо і Ко” отримало прибуток в 2 млн. грн., а підприємство “Червона Шапочка & Сірий Вовк, Inc.” – прибуток в 980 тис. грн. Проте експерти оцінили роботу фірми “Червона Шапочка & Сірий Вовк, Inc.” вище, ніж першої. Які можуть бути підстави для такої оцінки?
13. Припустимо, що найвища ставка відсотка у банках становить 10%. Ви вирішили придбати автомобіль вартістю 50 тис. дол. Для цього Вам необхідно зняти гроші з рахунку. Скільки насправді буде коштувати Ваш автомобіль?
14. Згідно з останньою версією Цивільного кодексу України, ділові зв’язки є нематеріальними активами, які можуть бути внесені в статутний фонд підприємства (ст. 1133 ЦК). Як даний актив може впливати на прибутковість компанії? Чи порушується завдяки нематеріальним активам конкуренція на ринку? На яку ринкову структуру можуть перетворитися ринки, компанії яких володіють цінними нематеріальними активами?
15. Деякі економісти вважають, що використання реклами як цільової інформації про споживчі властивості товарів та послуг для їх популяризації і збуту є обов’язковою умовою. Проте із практики торгівлі відомі випадки, коли реклама не потрібна. Чи згодні Ви із цим? Наведіть приклади.⁵
16. Відомий американський менеджер Л.Якокка якось зазначив, що “всі господарські операції можна звести до означення трьома словами: люди, продукти, прибуток. Але на першому місці стоять люди. Якщо у Вас немає надійної команди, то з решти чинників навряд чи можна буде щось зробити”. Чи згодні Ви з цим твердженням? Ваші аргументи?
17. Коментарі вчених відносно японської культури управління підкреслюють домінуючу значущість таких цінностей, як “он” (on – обов’язок), “гірі” (giri – борг) – усе це цінності, що нав’язуються “зверху”. Однак стосовно “низів” (лінійних працівників) найбільше значення має така моральна цінність, як “гаман” (gaman – терпіння, смирення). Два десятки років тому багато підприємств світу мріяли впровадити на своїх

⁵ Там же. – С. 165.

підприємствах японську систему менеджменту, яка виявилася на той час найбільш ефективною і подекуди залишається такою й зараз. Чи буде успішним впровадження японського менеджменту на українських підприємствах? Чому?

18. Спробуйте “намалювати портрет” типового сучасного українського підприємця (стать, вік, освіта, сфера бізнесу, риси характеру). До якого типу підприємця (Кантільон, Сей, Шумпетер) він ближче? **(Виконайте письмово.)**

Тестові завдання

1. Коли було введено в науковий обіг поняття “підприємець” і ким:
 - а) Й.Шумпетером, XX ст.;
 - б) Р.Кантільоном, XVIII ст.;
 - в) Д. Рікардо, XVIII ст.;
 - г) Ф.Кене, XVII ст.?
2. Підприємництво – це:
 - а) певна ланка в економіці, діяльність якої спрямована на одержання прибутку;
 - б) назва господарюючого суб’єкта;
 - в) самостійна ініціативна діяльність, яка спрямована на виробництво товарів і послуг з метою одержання прибутку;
 - г) всі відповіді вірні?
3. Яка важлива умова має бути для формування і розвитку підприємництва в Україні:
 - а) гарантії та державне фінансування діяльності підприємців;
 - б) декларації розвитку підприємництва;
 - в) збільшення кількості державних інституцій, що підтримують розвиток підприємництва;
 - г) політична, економічна стабільність?
4. Підприємець не зобов’язаний:
 - а) виконувати рішення державних органів влади із соціального захисту інвалідів, жінок з дітьми;
 - б) виконувати законні вимоги та права споживачів;
 - в) надавати конфіденційну інформацію, зміст комерційних договорів;
 - г) здійснювати проведення природоохоронних заходів?
5. Які види підприємств виділяються за кількісним критерієм:
 - а) індивідуальне підприємництво, партнерство, корпорація;
 - б) місцеві, регіональні, національні, міжнародні;

- в) малі, середні, великі;
 - г) приватні, державні, колективні?
6. Одна з переваг товариства полягає в тому, що:
- а) об'єднання партнерів дозволяє залучити додаткові кошти;
 - б) кожен партнер несе повну майнову відповідальність;
 - в) партнери, об'єднавши зусилля, завжди доходять згоди;
 - г) його діяльність продовжується, навіть якщо один із партнерів залишає справу?
7. Для реалізації великомасштабного та капіталомісткого проекту доцільно було б утворити:
- а) індивідуальне підприємство;
 - б) товариство з обмеженою відповідальністю;
 - в) корпорацію;
 - г) командитне товариство?
8. Подвійне оподаткування акціонерних товариств полягає в тому, що:
- а) фірма сплачує податок на прибуток за подвійною ставкою;
 - б) дивіденди, сплачені власникам акцій, оподатковуються;
 - в) крім податку на прибуток, АТ сплачує податок на додану вартість;
 - г) підприємство повинне розміщувати всю фінансову інформацію у засобах масової інформації за гроші?
9. Індивідуальне підприємництво найбільш доцільно започаткувати у такій справі, як:
- а) будівельна компанія;
 - б) виробництво високоточних електронних приладів;
 - в) видавництво дитячої літератури;
 - г) виробництво кондитерських виробів?
10. Явні витрати підприємства – це:
- а) витрати, які несе підприємство у разі використання власних ресурсів;
 - б) витрати, що виявилися під час ревізії підприємства;
 - в) фактичні витрати підприємства, що обліковуються;
 - г) витрати на сировину та матеріали основного виробництва?
11. Неявні витрати підприємства виникають у випадку:
- а) використання кращої альтернативи у господарюванні;
 - б) використання гіршої альтернативи у господарюванні;

- в) використання однакової за вартістю та прибутковістю альтернативи у господарюванні;
 - г) всі відповіді вірні?
12. Економічний прибуток підприємства – це різниця:
- а) між економічними доходами та економічними податками;
 - б) між доходом та бухгалтерськими витратами;
 - в) між доходом та сумою явних і неявних витрат;
 - г) між доходом та сумою неявних витрат?
13. Постійні витрати підприємства – це витрати, що:
- а) здійснюються постійно – зарплата, витрати на сировину, електроенергію;
 - б) відраховуються від доходу за постійною ставкою;
 - в) залежать від обсягу виробництва;
 - г) не залежать від обсягу виробництва?
14. Змінні витрати підприємства – це витрати, що:
- а) змінюються в залежності від бажання власника виробництва;
 - б) змінюються в залежності від обсягів виробництва;
 - в) змінюються внаслідок інфляції;
 - г) відраховуються від доходу за змінною ставкою?
15. Довгостроковий період – це період, протягом якого підприємство:
- а) може змінити свої виробничі потужності;
 - б) несе як постійні, так і змінні витрати;
 - в) має великий економічний прибуток;
 - г) стає монополістом?
16. Середні сукупні витрати – це:
- а) вартість реалізованої продукції;
 - б) собівартість одиниці продукції;
 - в) змінні витрати на одиницю продукції;
 - г) постійні витрати на одиницю продукції?
17. Граничні витрати виробництва – це:
- а) витрати на кожну одиницю продукції;
 - б) витрати на виготовлення додаткової одиниці продукції;
 - в) границя витрат, яку не можуть перевищувати підприємства;
 - г) витрати, що обмежуються інвестором?
18. Гранична виручка – це:
- а) величина, що характеризує зміну ціни на кожний обсяг продукції;
 - б) різниця між доходами і витратами;

- в) найменша виручка, яку може отримувати підприємство;
 - г) доход, що отримується від реалізації додаткової одиниці продукції?
19. Якщо гранична виручка дорівнює 10 грн., а граничні витрати – 7 грн., що ви порадите виробнику:
- а) збільшувати обсяги виробництва;
 - б) зменшувати обсяги виробництва;
 - в) змінити обсяг виробництва на три одиниці;
 - г) не змінювати обсяги виробництва, адже є прибуток?
20. Умовою максимізації прибутку підприємства є:
- а) кращий менеджмент на підприємстві;
 - б) рівність граничних витрат та граничної виручки;
 - в) рівність загальних витрат та загального доходу підприємства;
 - г) ціна має бути вищою за витрати?
21. Комплекс маркетингу включає:
- а) дослідження ринку, розподіл продукції та ціну продукції;
 - б) товар, ціну товару, розподіл продукції, просування;
 - в) ціну товару, паблік рілейшнз, перший рівень товару та реклами;
 - г) товар, ціну, просування та прямий маркетинг?
22. Стратегія маркетингу ґрунтується на аналізі стану підприємства, оцінюванні привабливості ринків і потребує розробки заходів, а саме:
- а) товарної, цінової, політики розподілу та просування товару;
 - б) товарної політики та цінової;
 - в) політики розподілу та товарної політики;
 - г) товарної політики та політики просування товару?
23. Назвіть провісника раннього менеджменту:
- а) Акіо Моріта;
 - б) Лі Якокка;
 - в) Макс Вебер;
 - г) Роберт Оуен?
24. Який з перелічених рівнів належить до діяльності менеджера:
- а) поточний;
 - б) стратегічний;
 - в) раціоналістичний;
 - г) підсумковий?